

Az új Európa.

Három évvel a központi hatalmak fegyverletétele után még mindig nem múlt el a háború. Miközben a győztesek öt békét diktáltak a legyőzötteknek és négyet ratifikáltak (a török híjján), valóságos hadjáratot vezettek az oroszok Lengyelország, a görögök Törökország ellen; az előbbieket milliós, de az utóbbiak is több százezres seregeket mozgósítottak. Kisebb-nagyobb cséte-patékat, véres összeütközések több helyen fordultak elő, néhol éveken át tartottak és állandóan újabb kitöréssel fenyegetnek. Irországban a sinffeinek százezer főnyi angol fegyveres erőt tartottak lekötve; a kontinensen fel-fellobban a hamu alatt lappangó parázs lángja Oroszországban, Litvániában, a Balkánon, Fiumében, Felsősziléziában, Nyugatmagyarországon stb. Az ántánt vezér-államai között hiányzik az egyetértés, a népszövetség fegyvertelen. Nincs, aki elintézzé a vitás kérdéseket, nincs, aki rendet teremtsen.

Bármilyen nagyok is a politikai és diplomáciai nehézségek, egymagukban nem elégségesek a mai helyzet megmagyarázására. Tíz millió javakorbéli derék férfi halála, kétannyinak megrokkánása, a java munkaerő pusztulása és különösen a minőségi színvonal leszállítása a legfőbb tényezői a nyomornak. Az anyagi veszteségnél is súlyosabban nehezedik az emberiségre az erkölcsi. A lelkekben még mindig ég a háborús gyűlölködés. Az államok elzárják egymás elől határaikat, nem cserélik ki javaikat és az egyes országokon belül is fokozott hévvel törnek elő a régi ellentétek.

Túlnyomóan erkölcsi tényezők döntötték romba a kimeríthetetlen természeti kincsekben dúslakodó Oroszországot annyira, hogy győzelmes szövetségesei sem tudták feltámasztani. A háború előtt a kontinens területének nagyobbik felét, lakosságának egy harmadát foglalta magában (5½ millió km², 140 millió lakos). Területének egyötöde, lakosságának egyharmada elveszett; vele együtt a Balti tengerpart és legiparosabb vidékei (Lengyelország); megmaradt leggazdagabb tartományai: Ukrania, Kaukázus, Fehér-Oroszország csak lazán függnek vele össze. Még nagyobb baj, hogy a bolyseviki kormányzás az országot fe-

nekestül felforgatta, irtó hadjáratot folytat az intelligencia ellen és a termelést teljesen megbénította. A jelen század elején Oroszország csaknem annyi kenyérmagot termelt, mint a kontinens többi országai együttvéve, kivitele pedig messze fölülmúlta valamennyiét. A bolysevizmus negyedik évében pedig Oroszország kér éhező népe számára gabonát a külföldről — könyöradományképpen, mert termelés híján nincs mivel fizetnie. Az Európa-szerte, de különösen Németországban dülő kenyér-inségnek főoka az orosz kivitel teljes csődje.

Nagyságra nézve Oroszország még mindig Európa első állama ($4\frac{1}{2}$ millió km², 80 millió lakossal), de hatalmilag a harmadrangúak közé süllyedt. A halottaiból alig fejtámadt Lengyelország döntő győzelmet aratott rajta, a hatalmas szövetségesi árnyékában settenkedő Románia pedig elorozta tőle és ma is bitorolja egyik értékes tartományát: Besszarábit.

Kevésbé, de még mindig nagyon szomorú Európa második nagyságu államának, Németországnak sorsa. Területének 13, lakosságának 11 százalékát és összes gyarmatait elvesztette. A Franciaországnak átadott Lotaringiában volt a német vasércnek 70%-a, az ország legvirágzóbb iparának nyersanyaga. A háború előtt Németország birtokában volt Európa szénkészletének nagyobbik fele, a kontinensének több mint háromnegyede. Felső-Sziléziával és a Saar-vidékkel ez a monopóliumszerű előny is elveszett, de széngazdagságban még mindig Németországé az elsőség. Magának a Ruhr-vidéknek több szene van, mint egész Angliának. E két államon kívül csupán Lengyel és Csehországnak van elég készlete, a többi mind bevitelre szorul, csak már nem függ annyira Németországtól Középeurópa, mint azelőtt. A nyersanyag hiánya ellenére gyorsan talpra állott a legtöbb iparág, de nem tudta kenyérhez segíteni a német népet. A hazai mezőgazdaság nem termel eleget a sűrű lakosság számára; Kelet-Európából az ott uralkodó zűrzavar, a tengeren túlról a nagy valutakülönbség nehezíti, csaknem lehetetlenné teszi a behozalalt. Az inség rossz tanácsadó és a veszített háború nyomában járó lelki tényezők is hozzájárulnak a belpolitikai helyzet elmérgesítéséhez. A despotikus császárságból minden átmenet nélkül átugrani szociálista árnyalatú demokrata köztársaságba, veszélyes produkció. A forradalmak, kommunista lázadások, államesínyek, ellenforradalmak izzó levegőjében mindennapivá lettek a politikai gyilkosságok és felelőtlen erőszakoskodások.

Súlyos veszteségei ellenére, Németország megmaradt a lakosság tekintetében (kb. $58\frac{1}{2}$ millió) Európa második államának, míg területi sorrendben a negyedik helyre.

szorult (kb. 470 ezer km²), Francia- és Spanyolország mögé.

Németország mai alakja egészen a középkorra emlékeztet, amennyiben Kelet-Poroszország nem függ többé össze a birodalom egyéb részeivel.

A veszített területek közül a legfontosabb Elzász-Lotaringia. Kiterjedése alig nagyobb Pest vármegyénél, de a lotaringiai vasérc-telepek nélkül Németország legfejlettebb iparága függő helyzetbe kerül a külfölddel és éppen Franciaországgal szemben. Lotaringia sóbányái, Elzász buza-, bor- és komlótermő földjei, kálisóbányái, virágzó ipara és nemzetközi útvonalai ugyancsak éreztetni fogják hiányukat a német nemzeti vagyonban. Kevésbé jelentős, bár a közéletmezést megnehezíti a Lengyelországhoz csatolt két keleti tartomány: Posen és Nyugat-Poroszország (West-Preussen) elszakítása. Felső-Sziléziában a már említett hatalmas szénkészletek nagy részén kívül még Európa leggazdagabb horganybányái mennek át Lengyelország birtokába. A Litvániának adott Memel-i csücsök, a lengyel fenntarthatóság alatt külön állammá alakított Danzig, a Dániához visszakerült Észak-Schleswig (dánul Slesvig) és a Belgiumba kebeleztet néhány határszéli falu elvesztése sem sújtja különösebben Németországot. A békeszerződés életbelépésétől számítva még 15 évig bizonytalan marad a Saar-vidék sorsa, amikor népszavazásnak kell döntenie arról, hogy a terület Német- vagy Franciaországhoz tartozzék-e, vagy pedig véglegessé váljon a mai állapot a népszövetség kormányzása alatt. Eddig a vitás területek közül Schleswig déli részéről Dánia önként lemondott, középső részében és Kelet-Poroszországban Németország javára, Felső-Sziléziában bizonytalan eredménnyel és csak Észak-Schleswigben végződött Németországra kedvezőtlenül a népszavazás.

Az egykori Osztrák-Magyar monarchiát a békeszerződések darabokra bontották. A hat »örökös« közül legrosszabbul járt az a két állam, amely a hegemoniát gyakorolta ebben a középeurópai szövetségben. Ausztria mezőgazdasága szántóföld nélkül, ipara szén nélkül maradt, vízi erői mincsenek kiépítve. A gabonatermés a szükségletnek felét sem fedezi, a nyersanyag és hajtóerő beszerzésében teljesen a külföldre van utalva, a kereskedelem nem csak a császári udvar támogatását nélkülözi, de a szomszéd államok prohibítív intézkedései is nyomják. A népességnek (6½ millió, 84 ezer km²-nyi területen) csaknem egyharmada (2 millió) a fővárosban lakik. Az életképtelen állam egyetlen üdvét a Német birodalomhoz való csatlakozásban látja, amitől a békeszerződés eltiltja.

Csonka-Magyarországnak aránylag több szán-

tőföldje maradt, mint volt, de gazdálkodása még sokkal egyoldalúbbá vált, mint azelőtt. A bányák és erdők túlnyomó részének elvesztése halálos csapást mért szép fejlődésnek indult fiatal iparára. Nemcsak összes nemzeti ségeit szakították el tőle, amelyek jó része hívebben ragaszkodik most hozzá, mint az együttélés éveiben, de hárommillió magyarul beszélő polgárát is. Létalapjait ugyan nem vesztette el, de az értelmiségi osztályok hallatlan nyomora a legsúlyosabb szociális válsággal, valóságos katasztrófával fenyegeti. Mintaszerű természeti egységének megbontása súlyos kárt jelent a megmaradt csonka országra és az elszakított országrészek gazdasági életére is. Az együtt hagyott terület (90 ezer km²) alig egyharmada, a lakosság (8 millió) valamivel több mint egyharmada a réginek. A főváros az ország népességének egynyolcad részét foglalja magában (926 ezer).

Míg Bécsben és Budapesten éhen hal a szellemi arisztokrácia, Romániában és Jugoszláviában orvosi kezelés híján pusztul a nép, tanító nélkül állnak az iskolák, mérnök nélkül az ipar, vasutas nélkül a közlekedés. Területben, lakosságban, gazdagságban mind a két kis állam hatalmasan meggyarapodott, de nincs aki a gazdagságot megfelelően gyümölcsöztetni tudná. Nemzeti egységük elveszett és, ami ennél is nagyobb baj, a leigázott népek műveltségben messze fölötte állnak a »hódítóknak«. A kül- és belpolitikai bonyodalmak állandóan létükben fenyegetik a hirtelen megnövekedett két kis országot. Románia területe (300 ezer km²) és lakossága (15 millió) kétszerese a háború előttinek, Jugoszláviáé (250 ezer km², 12 millió) a kossal) háromszorosa az 1913-belinek, ötszöröse az 1911-belinek.

Gazdaságilag a legszerencsésebb, földrajzilag legoktalanabb alkotása a békeszerződésnek Cseh-Szlovákia. A cseh medence termékeny lapályai és halmai, az Ércshegység lábánál húzódó vasérc-telepek, Osztrák-Szilézia dús lapálya, végül a legfőbb kincs: a művelt és szorgalmas hatalmas szénkészletei, a Kárpátok erdősegei, a Kis-Alföld lakosság mind megérdemelnék, hogy megfelelő keretben érvényesüljenek. Természetileg élesen külön válnak e vidékek: a Cseh-Masszívum a Német Középhegységhez, Szilézia Észak-Kelet-Európa nagy síkságához, a Kárpátok belső öve a Közép-Duna medencéjéhez tartozik. Az 500 km. hosszú, 200–50 km. széles állam területe 140 ezer km², lakosainak száma 14 millió.

A három császárság romjain, a Kárpátok és a Keleti tenger között új életre támadt a másfél évszázad előtt eltemetett Lengyelország. 370 ezer km² területével és 30 milliónyi lakosságával közvetlenül a nagyhatalmak

után következik. Termékeny szántóföldei, hatalmas erdőségei, virágzó ipara, Felső-Szilézia szénbányái, Galicia petróleum-forrásai alkalmasak volnának arra, hogy Európa leggazdagabb országai közé emeljék. A világháború azonban többszörösen végigszántott rajta és úgy elpusztította, hogy az áldozatok szomorú listájában az első helyre került. Sajat kikötője nincs, csak használatra, kölcsönbe kapta Danzigot. A teljesen feldúlt országot a kezdő államélet ezerféle nehézségei szorongatják belülről, a kontinens két legnagyobb államának rosszindulata kívülről. Szomszédainak túlnyomó erejével szemben csak távoli szövetségekben találhat védelmet.

A Balti tenger partjain a kis államok egész sora zárja el Oroszország kijáratát: Litvánia (55 ezer km², 3 millió lakos), Lettország (65 ezer km², 1½ millió l.), Esztország (43 ezer km², 1 millió l.) és Finnország (390 ezer km², 3½ millió l.). Oroszország csak Petrográdnál, a Finn-öböl sarkában jut némi lélegzethez; életbevágó érdekei nem férnek össze a kis államok függetlenségével.

A kép kiegészítése végett vissza kell térnünk Dél-Európába. A Balkánon Bulgária némileg megfogyott, de alapjaiban nem rendült meg. Nyolc százalékos veszteség után 108 ezer km²-nyi területnek és 4½ millió lakosnak maradt birtokában. Még mindig nagyobb, mint az 1912–13-i balkáni háborúk előtt. Agrár ország lévén, a leggyorsabban állott talpra az összes legyőzöttek között. Valutája is jobb a németénél.

Görögország, Szerbia után a háborúnak második nagy nyertese, a legolcsóbban jutott a prédához, de két-színű és ingadozó magatartása miatt annak egy részét már is elvesztette a törökökkel viselt Kis-Ázsia-i hadjáratban. Európai területe 157 ezer km², 6 millió lakossal, csaknem háromszorosa az 1912 előttiének, majdnem másfélszerese az 1914-belinek. A föld- és néprajzi összefüggés a legújabbban megszerzett részekkel igen laza és a török háború folyamán Thráciát csak Románia és Jugoszlávia magatartása mentette meg számára a revanchera állandóan készen álló Bulgáriával szemben.

Albánia még nem alakult ki.

Olaszország, az egyetlen nagyhatalom az Osztrák-Magyar Monarchia örökösei közül, kapta a legkevesebb kocsot. Határait sikerült feltolnia az Alpok és a Karszt lábától a hegység gerincére, de veszedelmesen közel jutott a Német birodalomhoz és a közelségből valószínűleg hamarosan még veszedelmesebb szomszédság lesz. Trieszt és Fiume a »felszabadulás« következtében elvesztették természetes hátterüket, forgalmukat, kenyereket. A gyarmatok-

ból Olaszország nem kapott számbavehető részt és így nem tudja megoldani legsúlyosabb problémáját: a kis területen összeszorult népfölösleg elhelyezését.

Franciaország élszász-Lotaringiában jelentékeny nyereséghez jutott, különösen vasércben, amiben eddig is bővelkedett, ezentúl pedig kiváltságos helyzete lesz. A Saarvidék bányáinak termelését felemésztí az előbbi két tartomány hatalmas ipara. A Rajna vízi erejének korlátlan értékesítési joga, a vashoz hasonlóan olyasmiben gyarapítja az országot, amiben eddig is jól állott. Az elpusztult északi vidékek helyreállítása tervszerűen folyik, de hatalmas versenytársuk támadt a háború alatt az Alpok lábánál berendezett nagyszerű hidro-elektromos telepekben. A Rhoné vízi erejét már Párisba készülnék vezetni. A termelés sokoldalúsága, a belőle folyó gazdasági függetlenség, a társadalmi szervezet szilárdsága, a gyarmatok erejének ügyes felhasználása és a versenytársak ideiglenes megbénulása egyelőre uralkodó helyzetet biztosít Franciaország számára a kontinensen. A szörnyű háborús veszteségekkel szemben biztató jelnek látszik a népszaporodásnak rég nem látott föllendülése. Az 1921. márciusi népszámlálás 39½ millió embert talált az 550 ezer km²-nyi területen, vagyis valamivel kevesebbet, mint amennyi volt a háború előtt Élszász-Lotaringia (14 ezer km², 1,7 millió lakos) nélkül.

Anglia kevesebbet szenvedett közvetlenül a háborútól, mint a kontinentális hatalmak, bár véres veszteségei még a gyarmatok leszámításával is nagyobbak voltak Olaszországéinál. Európából nem kért részt, még Helgolandot is német kézen hagyta, de gyarmatbirodalma érfekes területekkel gyarapodott. Legfontosabb közülök Mezopotámia. Sovány kárpóllás ez a nagy nyereség is a birodalom meglazulásával szemben. A fehér lakosságú dominiomok önállósága egyre gyarapszik. Egyiptom és India lázong, Irország csaknem teljes függetlenségre tett szert, a kormány pedig mindenütt alkudozik. Az egyoldalú ipari gazdálkodás most keservesen megbosszulja magát: a munkanélküliek száma két millió. A gondosan megőrzött pénzügyi egyensúly nem tudja kompenzálni a kedvezőtlen társadalmi rétegződést. A hadi- és kereskedelmi tengerészeti hegemoniája elveszett, már az elsőséget is fenyegeti Amerika. A népesség létszáma azonban a háború ellenére is a legutóbbi évtizedben félakkora gyarapodást mutat, mint az előzőben és Nagybritanniában elérte a 42¾ milliót. Irország adatait nem ismerjük, mert az ír köztársasági kormány nem engedte ott végrehajtani az angol kormány elrendelte népszámlálást, úgy fogva ezt fel, mint idegen beavatkozást egy független ország belső ügyeibe.

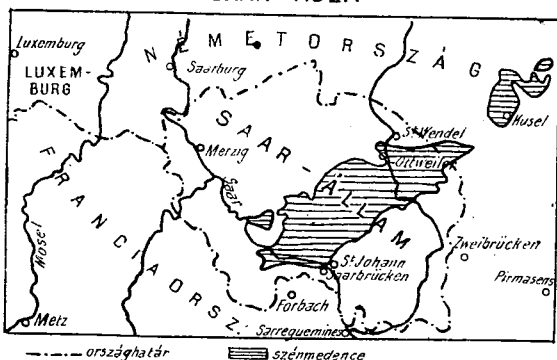
A semlegesek gazdasági helyzete sokban hasonlít An-

gliaéhoz. A közéletmezés nehézségeivel küzködnek valamennyien, különösen a Skandináv államok, amelyek Oroszország termékeiből táplálkoztak. Kivétel közülök a háborúban meggazdagodott, önmagát ellátó Spanyolország. A marokkói hadjárat azonban itt is mélyre nyúló gyengeségeket hozott nyilvánosságra.

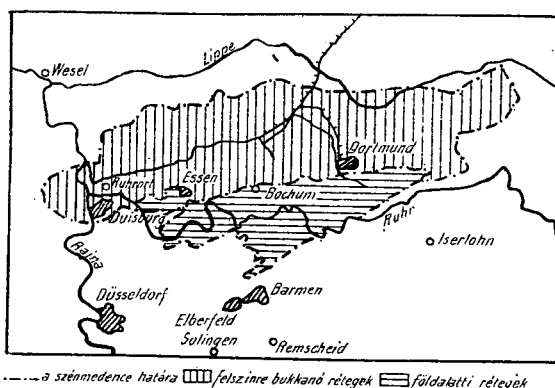
Beteg az egész kontinens. A bajok kúfforrása elsősorban Oroszország összeomlása, másodsor Közép-Európa feldarabolása, harmadik helyen Németország megbénítása. A legsúlyosabban szenvedő részeken még meg sem indult a gyógyulás és ez késetteti a többi javulását is.

Pécsi Albert.

SAAR VIDÉK

A RUHR-VIDÉK. 1:1.500.000.

SZILÉZIA SZÉNTELEPEI. 1: 1.500.000.

